

Inhoud

1	Basisbegrippen in het burgerlijk recht	13	4	Huwelijk, geregistreerd partnerschap en samenwonen	43
1.1	Inleiding	13	4.1	Inleiding	43
1.2	De plaats van het burgerlijk recht	13	4.2	Huwelijk	44
1.3	Bronnen van het burgerlijk recht	15	4.3	Huwelijkssluiting	45
1.4	Burgerlijk Wetboek en Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering	16	4.4	Rechten en plichten van de echtgenoten	45
1.5	Materieel en formeel recht	16	4.5	Gemeenschap van goederen of huwelijksvoorwaarden	47
1.6	Samenvatting	17	4.6	Samenwonen	48
Deel 1	Personen- en familierecht	21	4.7	Samenwonen, huwelijk en geregistreerd partnerschap	53
2	Geboorte, overlijden en naam	23	4.8	Echtscheiding	59
2.1	Inleiding	23	4.9	Nevenvoorzieningen en voorlopige voorzieningen	64
2.2	Plaats van het personen- en familierecht binnen het burgerlijk recht	23	4.10	Beëindiging geregistreerd partnerschap	65
2.3	Geboorte en overlijden	24	4.11	Samenvatting	66
2.4	Basisregistratie personen	25	5	Ouderschap en gezag	73
2.5	Burgerlijke stand	27	5.1	Inleiding	73
2.6	Achternaam	28	5.2	Juridische moeder	73
2.7	Wijziging achternaam	28	5.3	Juridische vader	74
2.8	Samenvatting	30	5.4	Gevolgen van juridisch ouderschap	76
3	Handelingsbekwaamheid	35	5.5	Gezag	76
3.1	Inleiding	35	5.6	Ouderlijk gezag	77
3.2	Gevolgen van handelingsonbekwaamheid	35	5.7	Voogdij	79
3.3	Opklimmende handelingsbekwaamheid	35	5.8	Kinderbeschermingsmaatregelen	80
3.4	Handelingsbekwaamheid bij de dokter, op het werk en door een huwelijk	36	5.9	Samenvatting	81
3.5	Curatele, mentorschap en beschermingsbewind	37	Deel 2	Erfrecht	85
3.6	Samenvatting	38	6	Erfrecht	87
		40	6.1	Inleiding	87
			6.2	Wettelijk en testamentair erfrecht	87
			6.3	Aanvaarden of verwerpen van de nalatenschap	88

8	6.4	Bewind	89	11.4	De vennootschap onder firma	133
	6.5	Samenvatting	90	11.5	De commanditaire vennootschap	134
				11.6	Samenvatting	134
7		Wettelijk erfrecht	93			
	7.1	Inleiding	93	12	Commerciële rechtspersonen	137
	7.2	Vier groepen erfgenamen	93	12.1	Inleiding	137
	7.3	Graad van bloedverwantschap	95	12.2	De onderneming met rechtspersoonlijkheid	138
	7.4	Plaatsvervulling	96	12.3	Oprichting van de rechtspersoon	139
	7.5	Bescherming van de echtgenoot	97	12.4	Organen van de rechtspersoon	140
	7.6	Wilsrechten	98	12.5	Structuurvennootschappen	141
	7.7	Samenvatting	100	12.6	Wet bestuur en toezicht	141
				12.7	Antimisbruikwetgeving	142
8		Testamenteir erfrecht	103	12.8	Administratieplicht, jaarrekening en publicatieplicht	143
	8.1	Inleiding	103	12.9	Enquêterecht	144
	8.2	Redenen voor een testament	103	12.10	Samenvatting	145
	8.3	Testament	106			
	8.4	Uitleg van het testament	106	13	Nv, bv, coöperatie en se	149
	8.5	Legitieme portie	109	13.1	Inleiding	149
	8.6	Legaat	110	13.2	De naamloze vennootschap	149
	8.7	Codicil	111	13.3	Aandelen van de nv	150
	8.8	Samenvatting	111	13.4	De positie van de aandeelhouder	151
				13.5	Het kapitaal van de nv	152
9		Vereffening en verdeling van de nalatenschap	115	13.6	De besloten vennootschap	153
	9.1	Inleiding	115	13.7	Verschillen nv en bv	154
	9.2	Gang van zaken na het overlijden	115	13.8	De coöperatie	155
	9.3	Vereffenen van de nalatenschap	116	13.9	Europese vennootschap	156
	9.4	Verdelen van de nalatenschap	117	13.10	Samenvatting	156
	9.5	Erfbelasting en boedelkosten	117			
	9.6	Samenvatting	119	14	Vereniging en stichting	159
				14.1	Inleiding	159
Deel 3		Ondernemingsvormen en rechtspersonen	123	14.2	De vereniging	159
				14.3	De oprichting van een vereniging	160
10		Inleiding ondernemingsvormen en rechtspersonen	125	14.4	Lidmaatschap	161
	10.1	Inleiding	125	14.5	Organen van de vereniging	162
	10.2	Onderneming en beroep	125	14.6	De stichting	164
	10.3	Ondernemingsvorm	125	14.7	Samenvatting	165
	10.4	Rechtspersonen met een niet-commercieel doel	126			
	10.5	Handelsregister	126	Deel 4	Goederenrecht	169
	10.6	Handelsnaam	127	15	Inleiding goederenrecht	171
	10.7	Samenvatting	128	15.1	Inleiding	171
				15.2	De plaats van het goederenrecht	172
				15.3	Goederen	173
				15.4	Registergoederen en niet-registergoederen	175
11		Ondernemingsvormen zonder rechtspersoonlijkheid	131	15.5	Overzicht van de absolute rechten op goederen	176
	11.1	Inleiding	131	15.6	Kadaster	177
	11.2	De eenmanszaak	132			
	11.3	De maatschap	132			

15.7	Samenvatting	178	20.7	Samenvatting	230
16	Kenmerken en indelingen van absolute rechten	183	21	Erfdienstbaarheid, erfpacht, opstal en vruchtgebruik	233
16.1	Inleiding	183	21.1	Inleiding	233
16.2	Absolute en relatieve rechten	183	21.2	Erfdienstbaarheid	234
16.3	Kenmerken van absolute rechten	184	21.3	Erfpacht	235
16.4	Indelingen van de absolute rechten	187	21.4	Opstal	235
16.5	Samenvatting	189	21.5	Appartementsrecht	236
			21.6	Vruchtgebruik	236
17	Verkrijging van goederen	193	21.7	Samenvatting	238
17.1	Inleiding	193			
17.2	Verkrijging van goederen	194	22	Het recht van pand	241
17.3	Overdracht	195	22.1	Inleiding	241
17.4	Leveringshandelingen	196	22.2	Kenmerken van pand en hypotheek	242
17.5	Samenvatting	198	22.3	Vestiging van het pandrecht	243
			22.4	Beschikkingsonbevoegdheid van de pandverlener	244
18	Bezit en houden	203	22.5	Einde van het pandrecht	248
18.1	Inleiding	203	22.6	Samenvatting	249
18.2	Houden in ruime zin	203			
18.3	Bezit	204	23	Recht van hypotheek	253
18.4	Houden in enge zin	205	23.1	Inleiding	253
18.5	Verkrijging van bezit	205	23.2	Inhoud van de hypotheek	254
18.6	Functies van bezit	206	23.3	Vestiging	254
18.7	Levering roerende zaken zonder feitelijke handeling	207	23.4	Bedingen	255
18.8	Samenvatting	208	23.5	Het afsluiten van een hypotheek	256
			23.6	Executie	256
19	Derdenbescherming	211	23.7	Einde van het recht van hypotheek	257
19.1	Inleiding	211	23.8	Samenvatting	258
19.2	Derdenbescherming bij roerende zaken niet-registergoederen	212	Deel 5	Verbintenissenrecht	265
19.3	Derdenbescherming bij diefstal	214	24	Inleiding verbintenissenrecht	267
19.4	Derdenbescherming bij overdracht van een registergoed of een vordering op naam	216	24.1	Inleiding	267
19.5	Negatief stelsel van de openbare registers	216	24.2	Verbintenis	268
19.6	Derdenbescherming bij onjuiste inschrijving	218	24.3	Ontstaan van verbintenissen	268
19.7	Samenvatting	219	24.4	Kernbegrippen in het verbintenissenrecht	269
			24.5	Kenmerken van de verbintenis	270
20	Eigendomsrecht	223	24.6	Absolute en relatieve rechten	271
20.1	Inleiding	223	24.7	Samenvatting	273
20.2	Karakter van het eigendomsrecht	224	25	Rechtshandeling en overeenkomst	277
20.3	Bevoegdheden van de eigenaar	224	25.1	Inleiding	277
20.4	Beperking van het eigendomsrecht	225	25.2	Rechtshandeling	277
20.5	Burenrecht	226	25.3	De persoon die de rechtshandeling verricht	278
20.6	Specifieke wijzen van eigendomsverkrijging	227	25.4	Wil en verklaring	279
			25.5	De overeenkomst	279

25.6	Elektronische handel	282	30.4	Voorwaarden voor schadevergoeding: wanprestatie	331
25.7	Samenvatting	282	30.5	Overige voorwaarden voor schadevergoeding	333
26	De nietige en vernietigbare rechtshandeling	287	30.6	Ontbinding van de overeenkomst	336
26.1	Inleiding	287	30.7	Keuze uit de verschillende acties bij niet-nakoming	338
26.2	Verklaring wijkt af van de wil	288	30.8	Samenvatting	339
26.3	Vertrouwensbeginsel en geestelijke stoornis	288			
26.4	Wilsgebreken	289	Deel 6	Benoemde overeenkomsten	343
26.5	Vernietiging van rechtshandelingen	291	31	Koopovereenkomsten	345
26.6	Nietigheid van rechtshandelingen	292	31.1	Inleiding	345
26.7	Samenvatting	293	31.2	Koopovereenkomst	346
27	De inhoud en uitleg van een overeenkomst	297	31.3	Nakomingsvorderingen voor de koper	347
27.1	Inleiding	297	31.4	Recht van reclame	348
27.2	Inhoud en gevolgen van de overeenkomst	298	31.5	Consumentenkoop	348
27.3	Uitleg van de overeenkomst	300	31.6	Koop op afbetaling en huurkoop	350
27.4	Algemene voorwaarden	301	31.7	Colportage	351
27.5	Vernietigbaarheid van de algemene voorwaarden	302	31.8	Lease	352
27.6	Samenvatting	304	31.9	Samenvatting	353
28	De onrechtmatige daad	309	32	Huur en verhuur	357
28.1	Inleiding	309	32.1	Inleiding	357
28.2	Onrechtmatige daad	310	32.2	Algemene verplichtingen	358
28.3	Voorwaarden voor schadevergoeding	311	32.3	Huur van woonruimte	360
28.4	Vorderingen uit onrechtmatige daad	313	32.4	Huur van bedrijfsruimte	365
28.5	Aansprakelijkheid van ouders	313	32.5	Samenvatting	367
28.6	Aansprakelijkheid van werkgevers	315	33	De verzekeringsovereenkomst	371
28.7	Aansprakelijkheid voor gebrekkige zaken en opstallen	315	33.1	Inleiding	371
28.8	Productaansprakelijkheid	317	33.2	Kenmerken en begrippen	372
28.9	Oneerlijke handelspraktijken	318	33.3	Mededelingsplicht verzekeringnemer	373
28.10	Samenvatting	319	33.4	Premie betalen	374
29	Drie verbintenissen uit de wet	323	33.5	Totstandkoming van een verzekeringsovereenkomst	375
29.1	Inleiding	323	33.6	Over- en onderverzekeren	376
29.2	Zaakwaarneming	323	33.7	Samenvatting	377
29.3	Onverschuldigde betaling	324	34	De arbeidsovereenkomst	383
29.4	Ongerechtvaardigde verrijking	325	34.1	Inleiding	383
29.5	Samenvatting	325	34.2	Arbeid, loon en gezag	384
30	Niet-nakomen van verbintenissen	329	34.3	Belang van de arbeidsovereenkomst	384
30.1	Inleiding	329	34.4	Plichten van de werkgever	385
30.2	Vier vormen van niet-nakomen	330	34.5	Plichten van de werknemer	386
30.3	Acties van de schuldeiser bij niet-nakoming	331	34.6	De inhoud van een arbeidsovereenkomst	386
			34.7	Opzegverboden	388
			34.8	Ontslagbescherming	389
			34.9	Vernieuwing ontslagrecht	391

34.10	Samenvatting	391	39.4	Bevoorrechte schuldeisers	438
35	Tijdelijke arbeidscontracten en andere arbeidsrelaties	395	39.5	Feitelijk bevoorrechte schuldeisers	439
			39.6	Concurrente schuldeisers	440
35.1	Inleiding	395	39.7	Rangorde	441
35.2	Tijdelijke arbeidscontracten	395	39.8	Samenvatting	442
35.3	Ontslagbescherming bij tijdelijke contracten	396	40	Surseance van betaling	445
35.4	Oproepkrachten en andere flexibele werknemers	397	40.1	Inleiding	445
			40.2	Procedure	445
35.5	Uitzendovereenkomst	398	40.3	Gevolgen van de surseance	447
35.6	Wet werk en zekerheid	398	40.4	Einde surseance	448
35.7	Overeenkomst tot opdracht	399	40.5	Samenvatting	448
35.8	Aanneming van werk	402	41	Schuldsanering natuurlijke personen	451
35.9	Samenvatting	402	41.1	Inleiding	451
36	Vertegenwoordiging	407	41.2	Vrijwillige schuldhulp	451
			41.3	Procedure wettelijke schuldsanering	453
36.1	Inleiding	407	41.4	Gevolgen van de schuldsanering	455
36.2	Onmiddellijke en middellijke vertegenwoordiging	408	41.5	Einde van de schuldsanering	456
36.3	Vertegenwoordiging op grond van de wet of van een volmacht	408	41.6	Samenvatting	456
			42	Burgerlijk procesrecht	461
36.4	Lastgeving, bemiddeling en agentuur	410	42.1	Inleiding	461
36.5	Samenvatting	411	42.2	Beginselen van het burgerlijk procesrecht	461
Deel 7	Faillissementsrecht en procesrecht	415	42.3	Bevoegdheid van de rechter	463
			42.4	Verloop van een dagvaardingsprocedure	464
37	Faillissementsrecht	417	42.5	Verloop van een verzoekschriftprocedure	468
37.1	Inleiding	417	42.6	Voorlopige voorziening	468
37.2	Voorwaarden voor een faillietverklaring	418	42.7	Kosten van een rechtszaak	469
37.3	Gevolgen van de faillietverklaring	419	42.8	Samenvatting	470
37.4	Verloop van een faillissement	421			
37.5	Positie van de failliet na het einde van het faillissement	423	Register		475
37.6	Samenvatting	425			
38	Rechtshandelingen vóór en tijdens het faillissement	431			
38.1	Inleiding	431			
38.2	Invloed van het faillissement op lopende overeenkomsten	431			
38.3	Rechtshandelingen van de failliet tijdens het faillissement	432			
38.4	Actio pauliana	434			
38.5	Samenvatting	434			
39	Rangorde van schuldeisers	437			
39.1	Inleiding	437			
39.2	Separatisten	437			
39.3	Boedelschuldeisers	438			

Hoofdstuk 1

Basisbegrippen in het burgerlijk recht

Na dit hoofdstuk kun je:

- beschrijven welke rechtsrelaties in het burgerlijk recht worden geregeld;
- het verschil tussen het publiekrecht en het privaatrecht beschrijven;
- de bronnen van het burgerlijk recht noemen;
- materieel burgerlijk recht en formeel burgerlijk recht in eenvoudige gevallen herkennen.

Casus

Henk en Tineke gaan trouwen. Ze rijden met familie en vrienden naar het stadhuis, luisteren naar de toespraak van de ambtenaar van de burgerlijke stand en zeggen 'ja' op het goede moment. Als echtgenoten verlaten ze het stadhuis. Na hun huwelijk gaan ze wonen op de bovenetage die Henk al enige jaren huurt. Een paar weken na het huwelijk ontdekt de verhuurder dat de etage sinds kort door twee bewoners wordt bewoond. Dat is in strijd met het huurcontract. De verhuurder zegt Henk de huur op en uiteindelijk komt het tot een rechtszaak.

1.1 Inleiding

Dit eerste hoofdstuk gaat over de basisbegrippen in het burgerlijk recht. Die basisbegrippen zijn ook al uitgelegd in het *Basisboek recht*. We frissen die kennis op en proberen de verschillende begrippen tot leven te brengen in voorbeelden en praktijksituaties. We gebruiken daarvoor ook de casus waarmee dit hoofdstuk begint.

Een hoofdstuk met basisbegrippen is misschien een saai begin van een boek over burgerlijk recht. Maar het is wel een goed begin: de basisbegrippen zijn bedoeld als basis, als stevige ondergrond voor de leerstof van dit boek.

1.2 De plaats van het burgerlijk recht

Het *burgerlijk recht* regelt de juridische verhoudingen tussen burgers onderling. Burgers onderhouden zakelijke relaties met elkaar, bijvoorbeeld in het geval van een huurder en een verhuurder of van een koper en een verkoper. Daarnaast bestaan er tussen burgers ook familierelaties, zoals tussen man en vrouw of tussen ouder en kind. In het burgerlijk recht worden de zakelijke én de familierechtelijke relaties geregeld.

Laten we kijken we naar de casus aan het begin van dit hoofdstuk. Daar zien we een familierechtelijke relatie, namelijk de rechtsrelatie tussen de echtgenoten Henk en Tineke. Daarnaast bevat de casus een zakelijke relatie tussen de verhuurder en Henk en Tineke als huurders.

Een van de vier rechtsgebieden

Het burgerlijk recht is een van de vier rechtsgebieden waarin ons recht is opgedeeld. De andere drie rechtsgebieden zijn staatsrecht, bestuursrecht en strafrecht. Het staatsrecht regelt de organisatie van de overheid en de positie van de burger in de staat.

Het bestuursrecht geeft regels voor de bestuurspraak van de overheid. Deze bestuurspraak bestaat in feite uit het ordenen van de samenleving, het zorgen voor een goede gang van zaken in ons land. Voorbeelden: vergunningen verlenen, scholen bouwen, rechters benoemen, verkeer regelen en belasting heffen. Het strafrecht beschrijft een aantal strafbare gedragingen, zoals diefstal, vernieling, baldadigheid, afpersing en doodslag. Wie zich aan een strafbaar gestelde gedraging schuldig maakt, wordt (als het goed is) door de politie opgespoord en uiteindelijk door de rechter berecht. Als de rechter meent dat de verdachte schuldig is, legt hij hem een straf op.

Privaatrecht en publiekrecht

Overzien we nu de vier rechtsgebieden, staatsrecht, strafrecht, bestuursrecht en burgerlijk recht, dan heeft de overheid alleen in het burgerlijk recht geen speciale taak of positie. Binnen het staatsrecht, het strafrecht en het bestuursrecht is dat wel het geval. Het staatsrecht beschrijft de organisatie van de overheid, het bestuursrecht geeft regels voor de manier waarop de overheid het land moet besturen, en het strafrecht geeft overheidsorganen zoals de politie en het Openbaar Ministerie, de taak om verdachten van strafbare feiten op te sporen en te vervolgen, zodat ze kunnen worden berecht. Als je kijkt naar de positie van de overheid kun je het recht dus indelen in drie rechtsgebieden waarin de overheid een eigen rol heeft, en een rechtsgebied waarin dit niet het geval is. Staatsrecht, bestuursrecht en strafrecht noem je in deze indeling het *publiekrecht* en het burgerlijk recht het *privaatrecht*.

Rol overheid in het publiekrecht

Binnen het publiekrecht speelt de overheid een speciale rol. Wat is die rol? De overheid heeft in het publiekrecht de taak om het *algemeen belang* te bewaken. Het algemeen belang kun je zien als het belang dat we als burgers samen hebben bij een goede gang van zaken in ons land. Tot het algemeen belang behoort bijvoorbeeld dat strafbare feiten worden opgespoord, dat er voldoende openbaar vervoer is, en dat er sociale uitkeringen zijn. Om goed voor het

algemeen belang van de samenleving te kunnen zorgen, heeft de overheid het in het publiekrecht uiteindelijk voor het zeggen. De overheid heeft bevoegdheden om zo nodig de 'medewerking' van de burgers af te dwingen. Zo kan een verdachte van een strafbaar feit worden gedwongen om mee te gaan naar het politiebureau, zodat de politie hem kan verhoren en een onderzoek naar het strafbaar feit in kan stellen. En het college van burgemeester en wethouders kan de horecavergunning van een café-eigenaar intrekken als het café de buurtbewoners te veel overlast geeft.

In het publiekrecht kunnen burgers en bedrijven te maken krijgen met een overheid die tegen hun privébelangen ingaat. De verdachte zou liever thuisblijven en de eigenaar van het café wil zijn café liever openhouden. Toch treedt de overheid op tegen de verdachte en de kroegbaas, omdat de overheid niet de privébelangen van burgers dient, maar het algemeen belang. Het is in het algemeen belang dat strafbare feiten worden opgespoord en dat er 's nachts niet te veel lawaai is. De bevoegdheden die de overheid in het publiekrecht heeft, zijn bedoeld om het belang van ons allemaal te behartigen, ook al gaat dat algemeen belang soms in tegen privébelangen van burgers en bedrijven.

Vanzelfsprekend hoeft een burger zich niet zomaar neer te leggen bij het publiekrechtelijk optreden van de overheid. Hij kan zich tot de rechter wenden en om een oordeel vragen. Komt de rechter tot de conclusie dat de overheid de burger niet juist heeft behandeld, dan moet de zaak worden teruggedraaid. Want ook de overheid is gebonden aan rechterlijke uitspraken.

Rol overheid in het privaatrecht

In het burgerlijk recht heeft de overheid geen eigen taak. In dit rechtsgebied is in veel mindere mate een 'hoeder van het algemeen belang' nodig. De burgers mogen in het burgerlijk recht hun privébelangen behartigen. Wil een burger een auto kopen, dan kan dat als hij met de verkoper tot overeenstemming komt. Wil hij liever een leaseauto, dan is ook dat mogelijk als hij een autohandelaar vindt die een auto aan hem wil leasen.

Strafrecht, staatsrecht en bestuursrecht vormen samen het publiekrecht. In het publiekrecht behartigt de overheid het algemeen belang. In het burgerlijk recht heeft de overheid geen speciale rol.

1.3 Bronnen van het burgerlijk recht

Waar vind je het burgerlijk recht? Anders gezegd: waar vind je de rechtsregels die gelden in het burgerlijk recht? De vindplaatsen van het recht worden de *rechtsbronnen* genoemd. In deze paragraaf beschrijven we de vier rechtsbronnen van het burgerlijk recht: de wet, de jurisprudentie, het internationale verdrag en de gewoonte.

Wet

De meeste regels van het burgerlijk recht vind je in wetboeken. Het belangrijkste wetboek voor dit rechtsgebied is het *Burgerlijk Wetboek* (BW). Daarin staan de rechten en plichten die burgers en bedrijven ten opzichte van elkaar hebben: huurder en verhuurder, koper en verkoper, echtgenoot en echtgenote, enzovoort. Een ander wetboek dat voor het burgerlijk recht van belang is, is het *Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering* (Rv). In dit wetboek staan vooral procedurevoorschriften, voor als burgers het niet met elkaar eens zijn en er een rechtszaak komt.

Jurisprudentie

Ook al lijken de rechtsregels duidelijk, vaak moet een rechter, als hem een zaak wordt voorgelegd, de wettelijke regels uitleggen voordat hij tot een uitspraak kan komen. Vooral de uitspraken van onze hoogste rechter, de Hoge Raad, vormen een soort 'gebruiksaanwijzing' bij de wet.

De verzameling van rechterlijke uitspraken wordt de *jurisprudentie* genoemd. Als een rechter een uitspraak moet doen in een bepaalde zaak, zal hij altijd rekening houden met uitspraken die de Hoge Raad eerder over dergelijke gevallen heeft gedaan. Daarmee is de jurisprudentie een belangrijke rechtsbron.

Internationaal verdrag

Internationale verdragen worden steeds belangrijker voor ons Nederlandse recht. Ons land heeft zich bij een groot aantal verdragen aangesloten. De regels van de verdragen die ons land heeft ondertekend, horen bij onze nationale wetgeving. Dat heeft soms tot gevolg dat we oude regels uit ons eigen recht aan moeten passen aan internationale afspraken. Het belangrijkste verdrag waarbij ons land zich heeft aangesloten, is het verdrag over de Europese Unie. Europese richtlijnen en verordeningen hebben steeds

meer invloed op onze nationale wetgeving. Door een Europese verordening is bijvoorbeeld de euro als betaalmiddel ingevoerd op 1 januari 2002. Europese richtlijnen om oneerlijke concurrentie tussen bedrijven tegen te gaan, en over de aansprakelijkheid van producenten voor onveilige producten leidden in ons land tot aanpassing van onze wetgeving. Andere verdragen die veel invloed op onze wetgeving hebben, zijn bijvoorbeeld: het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) en het Handvest van de Verenigde Naties. Al met al vormen internationale verdragen een steeds belangrijkere rechtsbron, want internationaal recht gaat in principe vóór ons nationale recht.

Gewoonte

Een veel kleinere vindplaats van het recht is de gewoonte. Op de veemarkt bevestigen veehandelaren het sluiten van een koop vaak met handgeklap: 'Eenmaal, andermaal... verkocht!' Dit gebruik staat niet in de wet, het is 'alleen maar' een gewoonte. Toch zullen veel veehandelaren dit handgeklap zien als teken dat de koop echt gesloten is. Een ander voorbeeld. Een koper en verkoper vergeten af te spreken wie de transportkosten van de aangekochte goederen zal betalen. Als het nu in hun bedrijfstak vaste gewoonte is dat de transportkosten voor rekening komen van de koper, dan zal die regel ook gelden voor de koper en verkoper die hierover geen afspraken hebben gemaakt. Op die manier kunnen vaste gebruiken in een bepaalde kring tot het recht gaan behoren.

We keren weer even terug naar de casus van Henk en Tineke aan het begin van dit hoofdstuk. Als de rechter het huurconflict tussen de verhuurder en Henk en Tineke op wil lossen, zal hij eerst in de wet kijken. Daar staat dat partijen zich aan hun afspraken moeten houden. Maar geldt dat nu ook als een verhuurder zich gaat bemoeien met de vraag of Henk alleen of samen met Tineke in de woning gaat wonen? Dat staat niet in de wet. Om een antwoord te vinden op die vraag, moet de rechter ook de jurisprudentie bestuderen. Hij heeft dus twee van de vier rechtsbronnen nodig voor het oplossen van deze zaak. Kijkt de rechter in de jurisprudentie, dan zal hij waarschijnlijk tot de conclusie komen dat een verhuurder in het algemeen gesproken geen regels mag geven over alleen wonen of samenwonen in het gehuurde pand. De rechter zal op basis van deze jurisprudentie Tineke en Henk waarschijnlijk in het gelijk stellen.

De rechtsbronnen zijn de plaatsen waar het recht te vinden is. De vindplaatsen van het burgerlijk recht zijn:

- de wet;
- de jurisprudentie;
- het internationale verdrag;
- de gewoonte

1.4 Burgerlijk Wetboek en Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

Een belangrijke rechtsbron voor het burgerlijk recht is het BW. Dit wetboek bevat vooral een beschrijving van rechten en plichten in het burgerlijk recht. Het BW bestaat uit negen delen, die *boeken* worden genoemd. De indeling van de boeken is als volgt:

- Boek 1 Personen- en familierecht;
- Boek 2 Rechtspersonen;
- Boek 3 Vermogensrecht in het algemeen;
- Boek 4 Erfrecht;
- Boek 5 Zakelijke rechten;
- Boek 6 Algemeen deel van het verbintenissenrecht;
- Boek 7 Bijzondere overeenkomsten;
- Boek 8 Verkeersmiddelen en vervoer;
- Boek 10 Internationaal privaatrecht.

Boek 9 van het BW ontbreekt nog. Dat boek was gereserveerd voor rechten op 'voortbrengselen van de geest' zoals auteursrechten op een boek, rechten op software of op muziek. Het is zeer de vraag of dit boek er zal komen, omdat deze rechten steeds vaker internationaal (via verdragen) worden geregeld.

Ieder boek van het BW begint opnieuw bij artikel 1. Daarmee bevat het BW achtmaal een artikel 1, een artikel 2, enzovoort. Dat is verwarrend. Vandaar dat bij wetsartikelen in het BW ook altijd het boeknummer wordt genoemd. Artikel 4 van Boek 1 wordt dan: *art. 1:4 BW*. Artikel 4 van Boek 5 is: *art. 5:4 BW*. Artikel 255 van Boek 7 is: *art. 7:255 BW*.

Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

Een ander belangrijk wetboek voor het burgerlijk recht is het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv). Dit wetboek beschrijft vooral procedures en vormvoorschriften en bestaat uit vier boeken:

- Boek 1 De wijze van procederen voor de rechtbanken, de hoven en de Hoge Raad;
- Boek 2 Van de gerechtelijke tenuitvoerlegging van vonnissen, beschikkingen en authentieke akten;
- Boek 3 Van rechtspleging van onderscheiden aard;
- Boek 4 Arbitrage.

Anders dan het BW nummert het Rv gewoon door, ook in een volgend boek. Zo begint Boek 2 van het Rv met artikel 430 en Boek 3 met art. 621. Daarom is het bij de artikelen van het Rv niet nodig om het nummer van het boek te vermelden. Alleen het artikelnummer is voldoende, bijvoorbeeld art. 430 Rv of art. 2 Rv.

1.5 Materieel en formeel recht

In de vorige paragraaf noemden we al het Burgerlijk Wetboek (BW) en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv). Het BW beschrijft rechten en plichten, het Rv geeft vooral procedures. Met behulp van deze twee wetboeken kunnen we het verschil laten zien tussen het materieel burgerlijk recht en het formeel burgerlijk recht.

Art. 7:616 BW luidt: *'De werkgever is verplicht de werknemer zijn loon op de bepaalde tijd te voldoen.'*

Art. 28 Rv lid 1 luidt: *'De rechterlijke uitspraak geschiedt in het openbaar.'*

In art. 7:616 BW legt de wetgever de werkgever een plicht op. Hij moet op tijd het afgesproken loon aan de werknemer betalen. Dit wetsartikel behoort tot het materiële recht, want het materiële recht beschrijft rechten en plichten. Art. 28 Rv is heel anders van toon. Het geeft een regel voor de procedure. Dit wetsartikel behoort tot het formele recht. Het formele recht bevat procedurevoorschriften: bij welke rechter moet je zijn? Wat is de functie van een dagvaarding? Hoe verloopt een rechtszaak? Wat moet er in de rechterlijke uitspraak staan? Wat gebeurt er als de veroordeelde zich niets van een vonnis aantrekt? Enzovoort. Anders gezegd: in het formele recht staan de regels die beschrijven hoe het materiële recht gehandhaafd wordt.

Het materiële deel van het burgerlijk recht vind je vooral in het BW. Het formele deel staat in het Rv.

Voorbeeld

Een koper heeft een auto van € 22.000 gekocht die na twee weken al startproblemen heeft. De verkoper ontkent de problemen en weigert, ook na een aantal gesprekken en aanmaningen, iets aan de auto te doen. In het Burgerlijk Wetboek vinden we de rechten en plichten van koper en verkoper. Daaruit blijkt dat de verkoper verplicht is een goed product te verkopen en de noodzakelijke reparaties te verrichten. De verkoper houdt zich in dit voorbeeld niet aan zijn verplichtingen uit het materiële recht. Wat moet de koper nu doen? In het formele recht vindt hij hoe hij een rechtszaak moet beginnen en tot welke rechter hij zich moet wenden. Het formele recht geeft antwoord op de vraag 'hoe hij zijn recht kan halen'.

Het materiële deel van het recht beschrijft rechten en plichten. Het formele deel geeft aan welke procedures gelden als een regel van materieel recht geschonden wordt. Materieel burgerlijk recht staat in het BW, formeel burgerlijk recht staat in het Rv.

1.6 Samenvatting

Het burgerlijk recht is een van de vier rechtsgebieden van ons recht. In het burgerlijk recht worden de juridi-

sche relaties tussen burgers beschreven. Opvallend in het burgerlijk recht is dat de overheid er geen specifieke rol of positie in heeft. Dat is wel het geval in de andere rechtsgebieden: staatsrecht, strafrecht en bestuursrecht. Deze drie rechtsgebieden worden daarom publiekrecht genoemd. Burgerlijk recht noemt men wel privaatrecht. Typerend voor het publiekrecht is dat de overheid daarin de taak heeft om op te komen voor het algemeen belang. Om die taak goed te kunnen vervullen, heeft de overheid in het publiekrecht bevoegdheden om burgers zo nodig te dwingen om mee te werken. Dat is in het burgerlijk recht heel anders. Daar zijn de burgers (binnen de grenzen van de wet) vrij om hun privébelangen te regelen.

De bronnen, dit wil zeggen de vindplaatsen, van het burgerlijk recht zijn: de wet, de jurisprudentie, het internationale verdrag en de gewoonte. Het materieel burgerlijk recht beschrijft de rechten en plichten, bijvoorbeeld de rechten en plichten van de koper, van de huurder en van de werkgever. Het formeel burgerlijk recht geeft vooral procesrecht, dit wil zeggen voorschriften voor als er een rechtszaak komt. Het materieel burgerlijk recht staat vooral in het BW, het formeel burgerlijk recht wordt vooral in het Rv geregeld.

Verklarende woordenlijst

Burgerlijk recht

Rechtsgebied dat de juridische relaties tussen burgers regelt.

Publiekrecht

Die delen van het recht waarin de overheid een specifieke taak of rol heeft.

Privaatrecht

Dat deel van het recht waarin de overheid geen specifieke taak of rol heeft.

Rechtsbron

Vindplaats van het recht.

Jurisprudentie

Verzameling van rechterlijke uitspraken.

Internationaal verdrag

Overeenkomst tussen twee of meer staten waarin rechten en plichten ten opzichte van elkaar worden vastgelegd.

Gewoonte

Een niet in de wet vastgelegd gebruik in een bepaalde branche of sector dat binnen de sector of branche wel als 'rechtsregel' wordt ervaren.

Materieel burgerlijk recht

De beschrijving van wettelijke rechten en plichten van burgers ten opzichte van elkaar.

Formeel burgerlijk recht

Beschrijving van de wijze waarop het materieel burgerlijk recht wordt gehandhaafd.

Vragen en opdrachten

19

- 1.1 Zoek onderstaande wetsartikelen op en leg uit of daarin materieel of formeel burgerlijk recht wordt beschreven.
 - a Art. 1:9 BW.
 - b Art. 1:81 BW.
 - c Art. 82 Rv.
 - d Art. 7:685 lid 1 BW.
 - e Art. 809 Rv.
- 1.2 De gemeente Utrecht koopt vijftig nieuwe pc's van de firma Stenson b.v.
 - a Leg uit of deze koop zich afspeelt in het publiekrecht of in het privaatrecht.
 - b Wie vertegenwoordigt de gemeente als ze zaken doet met de firma Stenson b.v.? (Zie zo nodig art. 171 Gemeentewet.)
- 1.3 Hierna zie je een uitspraak van de kantonrechter van de rechtbank in Utrecht d.d. 7 november 1995.
Lees deze uitspraak goed door en beantwoord daarna de vragen a tot en met c.
 - a Wat wil Nicole Delies?
 - b Waarom weigert de KNVB het verzoek van Nicole?
 - c Wie krijgt er gelijk van de rechter?

ARR-RECHTBANK UTRECHT

7 november 1995, KG nr. 04.21.783/95
(Mr. Hofhuis)

Gedaagde – de KNVB – weigert dispensatie te verlenen aan eisers' dochter Nicole om in de landelijke competitie mee te spelen in het B1-elftal van eiser sub 2. De vordering in kort geding strekt ertoe het verlenen van zodanige dispensatie te bevelen. Na toetsing van gedaagdes beleidsvrijheid in deze aan maatstaven van redelijkheid en billijkheid wordt de vordering, zij het enigszins gelausleerd, toegewezen.

1. R.D. Delies en A.M. Delies-Zuidema, echtelieden, te Groningen, in hun hoedanigheid van wettelijke vertegenwoordigers van hun dochter Nicole Delies, te Groningen.

2. Groningse Sportvereniging „Gymnastiek-, Voetbal- en Atletiekvereniging-Rapiditas“, te Groningen, eisers, proc. mr. H.C.E. de Vries, adv. mr. J.D. Leerink te Groningen.

tegen
Koninklijke Nederlandsche Voetbalbond, te Zeist, gedaagde, proc. mr. J. Bijkerk, adv. mr. H.P. Uitermark te 's-Gravenhage.

(Post alia:)

3. Het geschil van partijen

3.1. Delies c.s. stellen dat de KNVB onrechtmatig heeft gehandeld zowel jegens GVAV als jegens Nicole, aangezien zij heeft geweigerd Nicole dispensatie te verlenen om met het B1-elftal van GVAV aan de landelijke B-juniorencompetitie deel te nemen. Zij voeren hiertoe aan dat de KNVB haar besluit op een onzorgvuldige wijze heeft genomen door slechts te verwijzen naar een, volgens hen, onjuist gelezen dispensatiebeleid en dat besluit niet feitelijk te motiveren.

Zij stellen voorts dat GVAV door de handelwijze van de KNVB niet in staat is haar B1-team in de landelijke competitie in een zo sterk mogelijke opstelling in het veld te brengen, terwijl het Nicole onmogelijk wordt gemaakt om op het voor haar als meisje kwalitatief hoogste niveau te spelen, waardoor zij in haar ontwikkeling als voetbalster wordt geremd.

3.2. Op grond hiervan vorderen Delies c.s., zakelijk overgegeven, de KNVB te bevelen dispensatie te verlenen aan GVAV en Nicole

4.7. De vordering van Delies c.s. is derhalve toewijsbaar, met dien verstande dat de voorziening zal worden beperkt tot het lopende seizoen, 1995/1996. Mede gelet op de discussies die zich over dit onderwerp binnen de KNVB afspelen, is het niet opportuun om nu al een voorziening voor het volgende seizoen te treffen. Verder zal de gevorderde dwangsom worden gematigd, zoals hierna te omschrijven.

4.8. Dit vonnis zal niet uitvoerbaar worden verklaard op de minuut, aangezien Delies c.s., voor wie terstond na deze uitspraak de grosse van dit vonnis beschikbaar zal zijn, daarbij geen belang hebben.

voor de seizoenen 1995/1996 en 1996/1997 van het verbod om Nicole te laten spelen in het B1-elftal van GVAV en/of in ieder ander elftal van GVAV uitkomende in enige B-juniorencompetitie, zulks op straffe van een dwangsom.

3.3. De KNVB heeft de vordering gemotiveerd bestreden. Op haar verweer zal, voor zover nodig, hierna worden ingegaan.

4. De beoordeling van het geschil

4.1. De kern van het geschil betreft de vraag of de KNVB verplicht is tot inwilliging van het verzoek om dispensatie, in het bijzonder voor zover het gaat om het spelen van Nicole in het B1-elftal van GVAV dat deelneemt aan de landelijke juniorencompetitie.

4.2. Deze vraag is aan de orde binnen het verband van een vereniging. In beginsel heeft het orgaan van een vereniging dat op verzoeken tot dispensatie moet beslissen, in ruime mate vrijheid van handelen. Het orgaan heeft dus alle ruimte voor een eigen beleid op dit punt. Anderzijds heeft het orgaan, binnen zekere grenzen, ook de plicht om beleid te voeren, en wel in deze zin dat de leden er aanspraak op kunnen maken dat er niet willekeurig wordt gehandeld; gelijke gevallen moeten gelijk worden behandeld. Voor de rechter bestaat bij dit alles maar een zeer beperkte taak. Als de juiste procedure is gevolgd, kan hij slechts beoordelen of het besluit van het orgaan in kwestie – in dit geval: het bestuur amateurvoetbal – in de gegeven omstandigheden tegenover de betrokkene naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid aanvaardbaar is.

4.3. Het bestuur amateurvoetbal heeft gekozen voor een beleid waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen de regionale competitie voor de B-junioren en de landelijke competitie. Voor alle B-elftallen is gemengd voetballen in beginsel uitgesloten, maar voor de regionale competitie worden op deze regel van het Reglement Wedstrijden Amateurvoetbal stelselmatig uitzonderingen gemaakt en voor de landelijke competitie niet. In deze beleidslijn past de afwijzing van het verzoek voor Nicole.

4.4. Voor zover Delies c.s. mochten hebben betoogd dat het maken van onderscheid tussen jongens en meisjes bij het voetballen in algemene zin onrechtmatig is, wordt hun standpunt verworpen. Er is geen rechtsregel die sportvere-

nigen verbiedt om voor spelers van de leeftijd van Nicole een dergelijk onderscheid te maken als het gaat om wedstrijdvoetbal zoals voetbal.

4.5. In deze zaak gaat het echter in het bijzonder om het zojuist genoemde onderscheid tussen de regionale en de landelijke B-competitie. De tussen partijen gevoerde correspondentie geeft vrijwel geen inzicht in de motieven die de KNVB daarvoor heeft. Tijdens de zitting is zij er niet in geslaagd voor dit door haar gemaakte onderscheid deugdelijke redenen te vermelden. Het enkele feit dat in de landelijke competitie een hoger spelniveau wordt bereikt dan in de regionale competitie, rechtvaardigt dit onderscheid niet. Als een meisje aan dat niveau voldoet, wat hier kennelijk het geval is, valt niet in te zien waarom zij dan niet (meer) mag meedoen. Ditzelfde geldt voor het – door Delies c.s. overigens weersproken – argument van de KNVB dat in de landelijke competitie harder wordt gespeeld dan in de regionale competitie. De stelling dat de regionale competitie op B-niveau „recreatiever“ is dan de landelijke, is niet aannemelijk. Niet duidelijk is voorts welke betekenis in dit opzicht toekomt aan het feit dat aan de landelijke competitie wordt meegedaan door jeugdelftallen van profclubs.

Een ander argument van de KNVB, namelijk dat jongens van deze leeftijd geneigd zouden kunnen zijn zich enigszins in te houden als zij tegenover een meisje komen te staan, snijdt mogelijk wel hout, maar ook op dit punt heeft de KNVB niet duidelijk gemaakt welk relevant verschil er is tussen de regionale en de landelijke competitie.

Ook het argument dat de KNVB ontleent aan de omstandigheden voor en na de wedstrijd (omkleiden, douchen enz.) is ontoereikend, want ook hierbij is er geen relevant verschil tussen de bedoelde competities.

4.6. Het voorgaande leidt tot de conclusie dat het gewraakte onderscheid willekeurig is. Het is naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar een dergelijk willekeurig beleid toe te passen. Hieruit volgt dat de KNVB in de gegeven omstandigheden verplicht is tot inwilliging van het verzoek tot dispensatie, met andere woorden: verplicht is goed te vinden dat Nicole deel uitmaakt van het B1-elftal van GVAV dat in de landelijke competitie speelt.

5.2. Bepaalt dat de KNVB een dwangsom verbeurt zowel aan Nicole als aan GVAV van f 250 voor iedere dag of gedeelte van een dag dat zij, de KNVB, geen gevolg zal geven aan vermeld bevel.

5.3. Veroordeelt de KNVB in de kosten van dit geding, tot aan deze uitspraak aan de zijde van Delies c.s. begroot op f 1500 voor salaris van de procureur en op f 441,71 voor verschotten.

5.4. Verklaart dit vonnis tot zover uitvoerbaar bij voorraad.

5.5. Wijst af het meer of anders gevorderde. (Hoger beroep ingesteld; red.)

Figuur 1.1 Vonnis